

Skötselplan för naturreservatet Brunnsekärret i Sävsjö kommun

Syfte med områdesskyddet

Syftet med reservatet är att:

- bevara biologisk mångfald knuten till ett hävdad medelrikkärr.
- bevara och skapa gynnsamma förutsättningar för kung Karls spira.
- bevara de listade habitaterna enligt EU:s art- och habitatdirektiv i gynnsamt tillstånd.

Beskrivning av området

Administrativa data

Objektnamn	Brunnsekärret
Objektnummer	2002328
Skyddsform	naturreservat
Beslut om Natura 2000	ja (SE0310322)
Län	Jönköpings län
Kommun	Sävsjö
Socken	Norra Ljunga
Naturgeografisk region	Sydsvenska höglandets ostdel (13)
Karta	fastighetskarta: 6E 2f terrängkarta: 6E SO
Lägesbeskrivning	Området ligger mitt emellan Vrigstad och Sävsjö på den norra sidan av väg 127 mellan orterna.
Fastigheter	delar av Ljunga 3:1 och Ljunga 2:4
Markägarkategori	Privat samt stiftet
Gräns	enligt bifogad karta, bilaga 1. Gränsen är inmätt av Lantmäteriet.
Förvaltare	Länsstyrelsen i Jönköpings län
Areal	5,1 ha
Markslag	
Betesmark och äng	5,1 ha

Naturtyper

Betad fuktäng	3,9 ha
Medelrikkärr	0,9 ha
Övrig mark	0,3 ha

Natura 2000-habitat

Fuktängar med blåttåtel eller starr (6410)	3 ha
Rikkärr (7230)	0,9 ha

Topografi, geologi och hydrologi m.m.

Reservatet ligger mitt emellan Vrigstad och Sävsjö intill norra sidan av vägen mellan orterna. Området består till större delen av översilningsmarker. Från ett källområde nordost om reservatet sluttar området svagt mot sydväst. Jordarten varierar. Områden med såväl finkornig mineraljord som jordar med organiskt material förekommer. Kärret hade tidigare en betydligt större utsträckning, men har minskat på grund av omfattande dikningar och skogsodling i närområdet. Flera diken löper även genom reservatet. Kärrets hydrologi blev också kraftigt påverkad när den nuvarande vägen Vrigstad – Sävsjö byggdes, bland annat fick det en betydligt torrare karaktär än det haft tidigare på grund av omfattande dikningar.

Naturreservatet ligger ca 225 meter över havet, inom Lagans huvudavrinningsområde.

Historik och markanvändning

Brunnsekärren hävdades som ängsmarker fram till 1930. Kärren var då helt öppna och saknade träd och buskar enligt uppgifter från en av dem som vara med och slog kärret som pojke. Spiran förekom i kärret redan då - "Vi pojkar tyckte att den var grann och plockade den. Den växte bland stenarna mot Mossaryd." Eftersom växten sätter frö först i augusti bör den ha varit beroende av just steniga partier och eventuella buskar för sin frösättning. I sådana partier kan den ha undkommit lien. På hösten efter slåttern betades marken. När ängsbruket upphörde betades marken även under sommaren.

I början av 1960-talet dikades de centrala och östra delarna av det nuvarande reservatet. Dikningarna utfördes i samband med byggandet av den nya vägen mellan Sävsjö och Vrigstad som löper utmed reservatets sydspets, och för att underlätta skogsodling i de övergivna ängsmarkerna. Vattentillrinningen från nordost skars av genom fångstdiken och vattnet leddes bort genom två huvuddiken. Dikena påverkade områdets hydrologi kraftigt, och troligen även pH-förhållandena. En följd av översilningen tycks ha varit att pH blev högre. På de översilningsmarker som "restaurerades" under 70-talet låg pH på 7-7,5 mot 6-6,5 på övriga marker. Spiran gynnas troligen av högre pH-förhållanden.

Före dikningarna sägs gräsväxten i kärren ha varit dålig. Efter dikningarna förändrades växtförsättningsarna, vilket snabbt ledde till att de började växa igen med främst björk. Markens frostkänslighet och de fortfarande fuktiga förhållandena höll däremot tillbaka gran och tall. Under björkarna etablerades en frodig undervegetation av grenrör, älgört, sälk och olika starrarter. Den kraftiga vegetationen gav upphov till en rik förnabildning, vilket i sin tur ledde till ogynnsamma förhållanden för spirans etablering av fröplantor, då fröna fick svårt att "nå" mineraljorden, och de fröplantor som trots allt grodde fick svårt att få tillräckligt med ljus.

Markerna kring det nuvarande reservatet hade tidigare en öppen karaktär och stora områden ingick i det som kallades Brunnsekärren. Även dessa områden dikades ut och blev planterade med skog. Idag har därför kärrets omgivning en helt annan karaktär än de hade under slåttereponen. Idag omges kärret på alla sidor av tät granskog.

Förekomsten av spiran "upptäcktes" 1968 av den dåvarande skogsmästaren Sven Raneke i samband med planering av ytterligare skogsdiken. Det fanns då omkring 300 plantor av kung Karls spira i området. Upptäckten ledde till att området skyddades som naturreservat 1971. Det område som skyddades då var något större än dagens reservat. Ett par områden i den norra delen av reservatet bedömdes 1989 som så kraftigt påverkade av dikning och igenväxning att de undantogs från reservatsområdet.

Efter att området skyddades har det skötts med slätter, röjningar och bete. Slätter har framför allt skett i partierna med bestånd av spiror. I samband med reservatsbildningen 1971 fylldes även delar av dikessystemet igen för att om möjligt återskapa en del av kärrets översilningskaraktär. Ett vilthägn uppfördes kring de rikaste förekomsterna av spiror under 1990-talet, för att skydda blommorna från det omfattande viltbetet. Kärrområdet hävdas idag med bete i de norra delarna, medan de inhägnade partierna med kung Karls spira i söder sköts med slätter. Beståndet med kung Karls spira tycks livskraftigt, och omkring eller över 1000 blommande stänglar brukar räknas årligen.

Det finns inga registrerade fornlämningar inom naturreservatet.

Växt- och djurliv

Den mest karakteristiska arten i kärret är kung Karls spira, som här har sin sydligaste förekomst i landet. Det har tidigare funnits fler förekomster av arten på det småländska höglandet, bland annat vid sjön Draven, men sedan 1950-talet har förekomsten i Brunnsekärret troligen varit den enda. De mest närliggande växtplatserna är idag små förekomster i södra Västergötland. I fuktängarna förekommer även arter som ängsstarr, myskgräs, tagelstarr, brudborste, hirsstarr, darrgräs, slätterblomma, smörbollar och ängsvädd. Den rödlistade arten hartmansstarr, som är kraftigt slättergynnad, har noterats i reservatets södra del. Uppgifter finns även om att det förekommit korallrot, ängsnycklar och jungfru Marie nycklar i kärret. Noggranna inventeringar av kärret gjorde 1978-79 av naturskyddsföreningen i Sävsjö.

Förekomsten av kung Karls spira är beroende av flera faktorer. Spiorna sätter frö först i augusti, och bestånden är därför känsliga för tidig slätter. Omfattande viltbete av blomstänglarna kan också leda till utebliven frösättning. Bladrosetterna är relativt lågväxande, vilket gör att arten är känslig för konkurrens av mer starkväxande arter som, gräs, starr, älgört eller viden. Etableringen av fröplantor är beroende av att det finns partier med jordblottor, och av att småplantorna kan etableras på ytor där de inte konkurreras ut av mer starkväxande arter. Etableringen av nya plantor

tycks även gynnas av att marken har ett högt pH (7-7,5), och arten är därför beroende av att kärret behåller eller återfår sin karaktär av översilningsmark.

Den traditonella hävdregimen, som bestod av lieslätter med efterbete, tycks vara den hävdform som gynnar arten mest. Genom att senarelägga slåttarna alternativt slå spira-bestånden efter den omgivande marken kan även frösättningen hos spirorna gynnas. Efterbete gynnar etableringen av den typ av jordblottor som småplantorna kan gro i. Bete kan vara ett fungerande hävdalternativ under kortare tidsperioder, eller i de delar av kärret där spirorna inte växer.

Uppgifter om noterade förekomster av rödlistade och andra sällsynta arter finns samlade i bilaga 2B.

Friluftsliv

Reservatet är lätt tillgängligt med bil, och en markerad stig leder från parkeringsplatsen till reservatet. Informationsskyltar finns vid parkeringen.

Dokumentation

Naturvårdsplan för Sävsjö, 1975

Inventeringsnoteringar av Margareta Edkvist

Naturinventering av Brunnsekärren utförd av naturskyddsföreningen 1978-79

Förslag till skötselplaner för Brunnsekärren från 1979 och 1989 (ej fastställda)

Utdrag ur länets hotartsregister

Mål och föreskrifter för skötsel av reservatet

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatsområdet är indelat i tre skötselområden. Se skötselplankarta, bilaga 2A, för skötselområdesindelningen.

Skötselområde 1 – Betad fuktäng

Naturtyp: Översilad fuktäng 3,9 ha

Natura 2000-habitat: Fuktängar med blååtäl eller starr (6410) 3,0 ha

Skötselområdet utgörs av en betad fuktäng glest bevuxen med björkar. Marken hävdades fram till 1930-talet som slåtteräng med efterbete, när slåttarna upphörde övergick den till betesmark. Under 1960- och 70-talen var marken kraftigt präglad av igenväxning med rikliga uppslag av björk, viden, al, gran och tall. Ett par diken löper genom området. Den västra kanten av skötselområdet har tidigare varit skogbevuxen. Kung Karls spira saknas idag inom skötselområdet.

*Bevarandemål*¹

- Arealen välhävddad fuktäng ska vara minst 3,0 ha. Marken ska ha en välutvecklad fuktängsflora karakteriserad av arter som smörbollar, hirsstarr, jungfru Marie nycklar och ängsvädd.
- Det ska finnas förutsättningar för kung Karls spira att växa i området.
- Täckningsgraden för träd- och buskskikt får vara högst 10%.
- Marken skall vara väl hävdad vid vegetationsperiodens slut varje år.
- Området skall vara opåverkat av diken med en dränerande verkan.

Skötselåtgärder

- Årligt bete och/eller slåtter
- Befintliga diken skall dämmas så att områdets karaktär av översilningsmark återställs, under förutsättning att dämningen är förenlig med bestämmelserna om vattenverksamhet i 11 kap. miljöbalken.

Skötselområde 2 – Medelrikkärret

Naturtyp:	Översilningskärr	0,9 ha
Natura 2000-habitat:	Rikkärr (7230)	0,9 ha

Skötselområdet består av ett mindre kärrområde som hävdas med slåtter. Vegetationen är högvuxen. Området är inhägnat med viltstängsel för att hålla ute rådjur som gärna betar blomstänglarna av kung Karls spira.

Bevarandemål

- Arealen medelrikkärr ska vara 0,9 ha
- Täckningsgraden för träd- och buskskikt får vara högst 5%.
- Förekomsten av kung Karls spira skall vara stabil eller öka. På sikt bör det finnas minst 3000 blommande stänglar årligen i området.
- Området skall vara väl hävdad vid vegetationsperioden slut varje år.
- Området skall vara opåverkat av diken med en dränerande verkan.

Skötselåtgärder

- Årlig slåtter på sensommaren/hösten efter att spirorna gått i frö. Slåttern skall ske med skärande eller klippande redskap. Höet skall forslas bort från ängen, och får inte heller läggas i den angränsande öppna marken. Efterbete av marken är lämpligt, men skall endast ske om det är förenligt med god djurhälsa.
- För att begränsa utbredningen av älgört och grenrör kan slåtter ske i juli vissa år (exempelvis vartannat eller var tredje år). De år som slåttern sker i juli bör området efterbetas av nötkreatur alternativt sker en andra slåtter på sensommaren/hösten. Genom efterbetet kan markblottor skapas av djurens tramp vilket bör gynna etableringen av fröplantor av spiran. Slåttern skall ske med skärande eller klippande

¹ Bevarandemål anges för att mäta och följa upp den biologiska kvaliteten. Ett problem är att det i många fall saknas bra kunskapsunderlag för vad som är god biologisk kvalitet. Ny kunskap kan medföra att de uppsatta målnivåerna ändras. Avvikelse från uppsatta bevarandemål behöver inte resultera i omedelbara skötselåtgärder.

redskap. Höet skall forslas bort från ängen, och får inte heller läggas i den angränsande öppna marken.

- Befintliga diken skall dämmas så att områdets karaktär av översilningsmark återställs, under förutsättning att dämningen är förenlig med bestämmelserna om vattenverksamhet i 11 kap. miljöbalken
- Om föryngringen av kung Karls spira är svag kan det behöva nyskapas markblottor, på annat sätt än med djurtramp, för etableringen av fröplantor.

Skötselområde 3 – övrig mark

Naturtyp:

Granskog

0,3 ha

Skötselområdet består av ett smalt skogsparti med produktionsskog av gran.

Bevarandemål

Skogsmarken skall kunna fungera som en skärm för kärret och skall inte slutavverkas i ett steg om inte detta bedöms som gynnsamt för kärrets naturvärdesutveckling.

Skötselåtgärder

Underhåll av stig genom skogen. Skogen skall skötas på ett sätt som gynnar kärrets naturvärden.

Friluftsliv och gränser

Anläggningarna för friluftslivet i området består av en parkering utmed vägen mot Mossaryd, av en strövstig mellan parkeringen och reservatet samt av informationstavlor som upplyser om områdets naturvärden. För placering av friluftsanordningar se karta bilaga 2A.

Bevarandemål

- Området skall vara lättillgängligt för besökare.
- Parkering och strövstig skall vara väl underhållna.
- En informationstavla som upplyser om områdets naturvärden och föreskrifter skall finnas vid parkeringen. Informationen på tavlan skall vara aktuell och lättläst.

Skötselåtgärder

- Underhåll av parkering, strövstig och skylt vid behov

Dokumentation och uppföljning

Alla skötselåtgärder som utförs inom reservatet ska dokumenteras, skriftligt och med foto. I dokumentationen ska framgå vilka åtgärder som genomförts och när de genomfördes, samt vem som utförde åtgärden.

En fördjupad uppföljning av reservatets värden (natur- och friluftslivs-värden) och de uppsatta bevarandemålen ska ske. Uppföljningen ska ske enligt metoder och tidplaner för gällande uppföljningsprogram, vilket för närvarande innebär att uppföljning ska ske inom ramen för de nationella Basinventerings- och Uppföljningsprojekten.

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när tillsynen eller uppföljningen indikerar att behov finns.

Finansiering

Utmärkning av reservatet, iordningställande av parkeringsficka, informationstavla och skötselåtgärder bekostas av reservatsförvaltningen vid Länsstyrelsen i Jönköpings län.

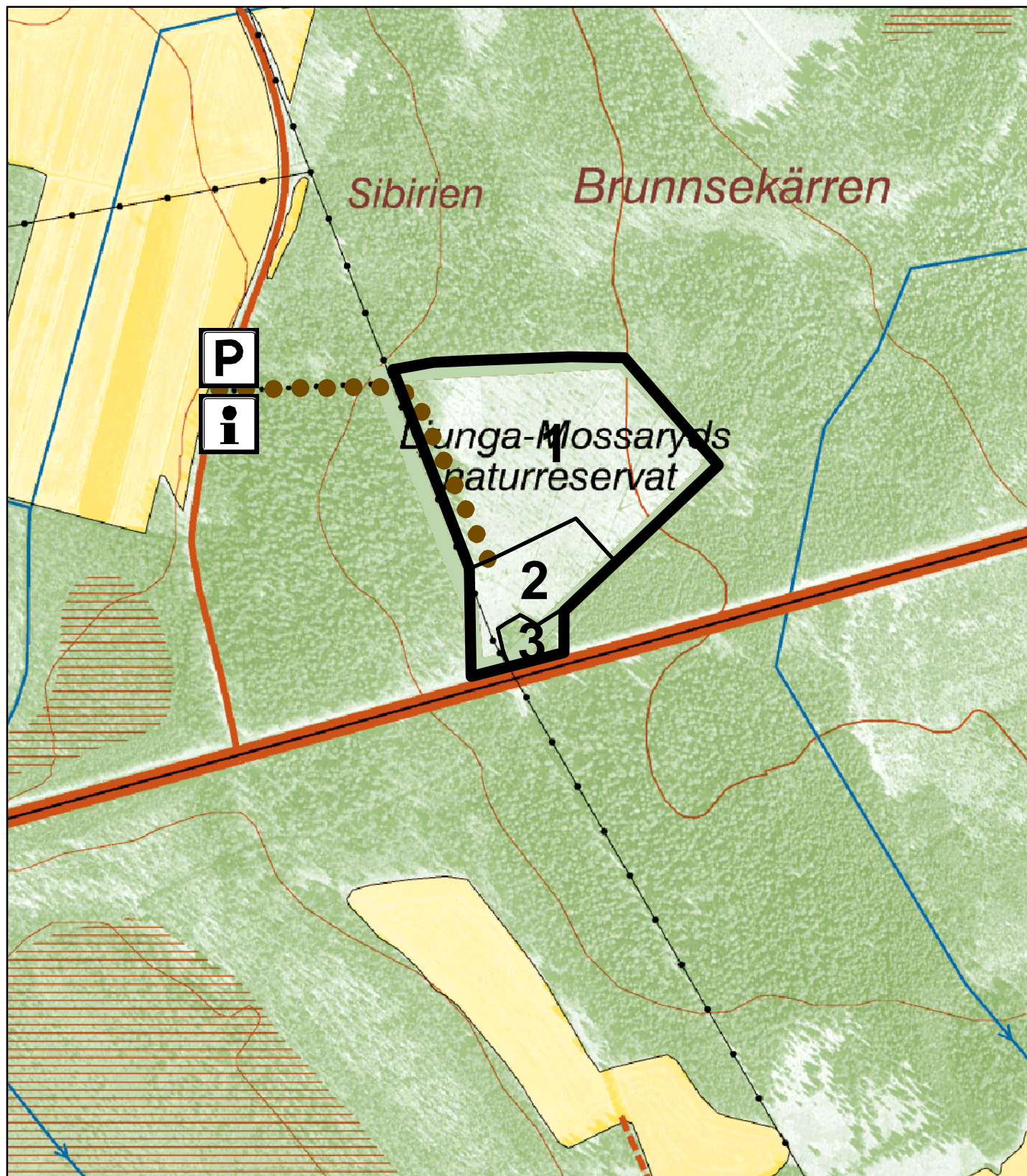
Bilagor

- 2a Skötselplankarta
- 2b Artlista

Naturreseptatet Brunnsekärren

Bilaga 2A

Skötselplankarta
Tillhör Länsstyrelsens beslut
2008-02-01, dnr 511-302-06

- Gräns för naturreservatet
- Skötselområden
- Informationsskylt
- Parkering
- Stig

© Lantmäteriet 2007. Ur GSD-Fastighetskartan
ärende 106-2004/188F.
Kartkälla: Länsstyrelsen i Jönköpings län.
Godkänd från sekretessynpunkt för spridning.
Lantmäteriverket 1999-09-16.

1:5 000

Förekomst av rödlistade och andra sällsynta arter – inom naturreservatet Brunnsekärret

Art	Kategori	Invent.år	Ref.
Kärlväxter			
Kung karls spira	R	2002	Länsstyrelsen
Hartmansstarr	NT	2002	Länsstyrelsen
Jungfru Marie nycklar	R	1979	SNF
Korallrot	R	1979	SNF
Kärrvial	R	1979	SNF
Tagelstarr	R	1979	SNF
Ängsnycklar	R	(1975)	Sävsjö
Slåtterblomma	R	2002	ÄoB
Ängsstarr	R	1979	SNF
Myskgräs	R	1979	SNF
Källört	R	?	Länsstyrelsen

Tabell över kända förekomster av rödlistade arter och andra arter av intresse.

Kategori anges för;

rödlistade arter (Artdatabanken 2000 *Rödlistade arter i Sverige 2000*): (RE) försvunnen,

(CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) missgynnad, (DD)

kunskapsbrist, (LC) rödlistad 1995 men 2000 bedömd livskraftig

(R), art av regionalt intresse

Referenser: SNF- Naturinventering 1978-79 SNF Sävsjö
ÄoB- Ängs- och betsinventering, Jordbruksverket 2002-2004
Sävsjö- Naturinventering Sävsjö kommun 1975